37. Olimpiada Filozoficzna
tematy prac pisemnych etapu szkolnego

1. **Czy potrzebujemy etyki troski w sferze publicznej?**
   Opiekun naukowy: dr Emilia Kaczmarek.

   Sugestie bibliograficzne: Gilligan, C. (2015), *Innym głosem*, Warszawa;Grimshaw, J. (2009) *Czy istnieje etyka kobieca*, [w:] red. P. Singer, *Przewodnik po etyce*, Książka i Wiedza; Kanclerz, A. (2018), *Etyka troski Carol Gilligan i Nel Noddings a moralny partykularyzm*, „Etyka" 57; Sepczyńska, D. (2012), *Etyka troski jako filozofia polityki*, „Etyka" 45 (2012); Szymala, K. (2017), *Etyka troski. Wkład teorii feministycznej w myślenie o państwie*, „Civitas. Studia z filozofii polityki" 21 (2017); Tronto, -J. C. (2020), *Architektura troski*, tłum. M. Choptiany, [w:] „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni" 1:68 (2020), https://www.autoportret.pl/artykuly/architektura-troski/.

2. **Filozofowie średniowieczni twierdzili niekiedy, że są „karłami na barkach olbrzymów, a to, że mogą widzieć więcej i dalej zawdzięczają temu, że do ich wzrostu dodali oni gigantyczną wielkość [tamtych]". Czy zgadzasz się z tą oceną filozofii średniowiecznej? Czy ma ona jakieś znaczenie dla współczesnego sposobu myślenia**
   Opiekun naukowy: dr Bogna Kosmulska

   Brague, R. (2012), *Europa. Droga rzymska*, Warszawa; Curtius, E. R. (2018), *Literatura europejska i łacińskie średniowiecze*, przeł. A. Borowski, Kraków; Eco, U. (2019), *Na ramionach olbrzymów* w: tenże, *Na ramionach olbrzymów. Wykłady na festiwalu La Milanesiana w latach 2001–2015*, przeł. K. Żaboklicki, Warszawa, s. 11–36; Grant, E. (2005) *Średniowieczne podstawy nauki nowożytnej*, przeł. T, Szafrański, Warszawa; Kijewska, A., *Karły na barkach olbrzymów…*, https://filozofuj.eu/agnieszka-kijewska-12-karly-na-barkach-olbrzymow/; Lewis, C. S. (2008), *Odrzucony obraz. Wprowadzenie do literatury średniowiecznej i renesansowej*, przeł. W. Ostrowski, Kraków;

3. **Czy możemy polegać na wynikach własnego myślenia? Spór o rzetelność myślenia we współczesnej epistemologii i kognitywistyce**
   Opiekun naukowy: dr Katarzyna Kuś

   Brożek B. (2016), *Myślenie. Podręcznik użytkownika*, Kraków: Copernicus Center Press; Daniel Kahneman (2012) *Pułapki myślenia. O myśleniu szybkim i wolnym*, przeł. P. Szymczak, Poznań: Media Rodzina; Descartes R., *Rozprawa o metodzie dobrego powodowania swoim rozumem i szukania prawdy w naukach*, przeł. T. Boy-Żeleński (lub w innym tłumaczeniu) lub *Prawidła kierowania umysłem*, przeł. L. Chmaja; DiYanni Robert, *Pomyśl, zanim pomyślisz*, przeł. M. Guzowska, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN; Kahneman Daniel, Sibony Olivier, Sunstein Cass R. (2022), *Szum, czyli skąd się biorą błędy w naszych decyzjach*, przeł. P. Szymczak, Poznań: Media Rodzina; Maruszewski, T. (2017). *Psychologia poznania. Umysł i świat.* Rozdział 9: *Myślenie i rozwiązywanie problemów*. Gdańsk, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne; Nęcka, E., Orzechowski, J., Szymura, B., Wichary, S. (2020). *Psychologia poznawcza*. Rozdział 11: *Rozwiązywanie problemów,* Wydawnictwo Naukowe PWN; Wittgenstein L. (1974), *O osobliwościach myślenia i języka*, przeł. A. Wierzbicka [w:] M. Hempoliński, *Brytyjska filozofia analityczna,* Wiedza Powszechna, Warszawa; Wittgenstein L. (2004) *Docielania filozoficzne*, w szczególności uwagi 109-133, przeł. B. Wolniewicz, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

4. Czy chat GPT może kłamać?

Opiekun naukowy: dr hab. Tomasz Puczyłowski

Chalmers, D. (2010), *Świadomy umysł*, tłum. M. Miłkowski, Warszawa; Cichocki, M. (2017) *Znaczenie i funkcje kłamstwa w komunikacji interpersonalnej*, „Kultura i Wartości" 2017, nr 24, s. 23-44; Dennett, D. (2021), Natura umysłu, tłum. W. Turopolski, Kraków; Kaplan, J. (2019), Sztuczna inteligencja, tłum. L. Grobelski; Kaplan, S. J. (2019), Sztuczna inteligencja, tłum. S. Szymański, Warszawa; Puczyłowski T. (2014), O celowości kłamstwa (uwagi o definicjach kłamstwa i kłamania), „Edukacja Filozoficzna" 2014, nr 57, s. 5–25; Puzynina, J. (1981), O znaczeniach czasownika „kłamać", „Studia Semiotyczne" 1981, t. 11, s. 107–120; Schneider, S. (2021), Świadome maszyny. Sztuczna inteligencja i projektowanie umysłu, tłum. J. Bednarek, Warszawa; Searle, J. (1999), Umysł, język, społeczeństwo. Filozofia i rzeczywistość, tłum. D. Cieśla-Szymańska, Warszawa 1999; Stępnik, A. (2013), W sprawie pojęcia kłamstwa, „Edukacja Filozoficzna" 2013, nr 56, s. 101–115; Wolniewicz, B. (2012), O pojęciu kłamstwa i zasadzie prawdomówności, „Edukacja Filozoficzna" 2012, nr 54, s. 5–27;

5. Czy smak estetyczny jest uniwersalny?

Opiekun naukowy: dr hab. Mateusz Salwa

Carroll, N. (2011), *Filozofia sztuki masowej*, przeł. M. Przylipiak, Gdańsk; Dutton, D. (2019) *Instynkt sztuki: piękno, zachwyt i ewolucja człowieka*, przeł. J. Luty, E. Staniek, Kraków; Koczanowicz, D. (2018), *Pozycja smaku: jedzenie w granicach sztuki*, Warszawa; Korsmeyer, C. (2008), *Gender w estetyce: wprowadzenie*, przeł. A. Nacher, Kraków; Shusterman, R. (1998), *Estetyka pragmatyczna: żywe piękno i refleksje nad sztuką*, przeł. A. Chmielewski i in., Wrocław.

6. W jaki sposób polityka warunkuje jakość ludzkiego życia? Czy człowiekowi żyje się dobrze wtedy kiedy ma dużo pieniędzy, czy wtedy kiedy w różnych aspektach swojego życia może się rozwijać?

Opiekun naukowy: prof. ucz. dr hab. Agnieszka Nogal

Arystoteles (1953), *Polityka*, przeł. Ludwik Piotrowicz, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław; Arystoteles (1982), *Etyka nikomachejska*, przeł. Daniela Gromska, PWN, Warszawa; Fromm, E. (2007), *Mieć czy być?*, przeł. Jan Karłowski, Rebis, Poznań; Juruś D. (2019), *Koncepcja Zdolności Marthy C. Nussbaum*, Roczniki Filozoficzne, Tom LXVII, nr 3/2019, s. 53-71 https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/97fa-a692-b2db-4498-80a0-5d84a8a98bb3/content; Miklaszewska J. (2014), *Teorie sprawiedliwości społecznej: Amartya Sen i Martha C. Nussbaum*, Prakseologia nr 156/2014, s. 25–46. Teorie sprawiedliwości społecznej: Amartya Sen i Martha Nussbaum – Prakseologia – Issue 156 (2014) – CEJSH – Yadda (icm.edu.pl); Sen A. (2002), *Rozwój i wolność*, przeł. Jerzy Łoziński, Zysk i S-ka, Poznań.

7. Czy konsekwencja jest zawsze godna pochwały? Opracuj temat, nawiązując do prac Leszka Kołakowskiego.

Opiekun naukowy: prof. dr hab. Barbara Markiewicz

Prace podejmujące to zagadnienie biorą udział w konkursie o nagrodę im Leszka Kołakowskiego. Regulamin konkursu dostępny na stronie olimpiad@ifis.pan.edu.pl

Wybrane książki Leszka Kołakowskiego i in.

8. Na ile mistyka jest istotnym elementem religii?

Opiekun naukowy: dr hab. Marek Nowak

Gogacz, M. (1985), *Filozoficzne aspekty mistyki: materiały do filozofii mistyki*, ATK, Warszawa; James, W., *Doświadczenia religijne*, wyd. różne; Kłoczowski, J. A. (2001) *Drogi człowieka mistycznego*, Wydawnictwo Literackie, Kraków; Kłodkowski, P. (1998), *Homo mysticus hinduizmu i islamu: mistyczny ruch bhakti i sufizm*, Dialog, Warszawa; Otto, R. (2000)*Mistyka Wschodu i Zachodu: analogie i różnice wyjaśniające jej istotę*, przeł. T. Duliński, KR, Warszawa; Scholem, G., *Mistycyzm żydowski i jego główne kierunki*, wyd. różne.

9. Dlaczego wychowując do pokoju nie powinno się zapominać o zagrożeniu wojną? Przeanalizuj wartość pokoju i destrukcyjne skutki wojny (zwłaszcza w psychice dzieci i młodzieży) opierając się na pracach z polskiej filozofii.
Opiekun naukowy: prof. ucz. dr hab. Marek Rembierz

Jadczak, R. (1985). *Ideał „opiekuna spolegliwego" a „etyka walki" w koncepcji Tadeusza Kotarbińskiego*. Zeszyty WSP w Bydgoszczy. Studia z Nauk Społecznych, 9: 91-109; Kostyło, H. (2022). *Sens życia w doświadczeniach wojennych dzieci. Paedagogia Christiana*, 2, (50), 165-181; Kotarbiński, T. (1987). *Opiekun spolegliwy*. W: *Pisma etyczne* (377-380). Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Kwieciński, Z. (2022). *Ślady psychiczne wojny w badaniach Ludwika Bandury*. Nauka, 4, 119-138; Pawełczyńska, A., *Wartości a przemoc. Zarys socjologicznej problematyki Oświęcimia* (jedno z wydań); Rembierz, M. (2023), *Pedagogika czasów wojny. O przemianach powinności pedagogiki w konfrontacji z rzeczywistością wojny*, [w:] Ruch Pedagogiczny nr 1–2/2023, s. 109-156; Stróżewski, W. (1981) .*W poszukiwaniu istoty pokoju*. W: W. Stróżewski, *Istnienie i wartość* (302-311). Kraków: Wydawnictwo Znak.

10. Jak brzmiałaby dzisiejsza odpowiedź na pytanie: Co to jest Oświecenie?
Opiekun naukowy: dr Bartosz Działoszyński

Adorno Th.W. (1949), Horkheimer M., *Dialektyka Oświecenia*, przeł. M. Łukasiewicz; Cassirer E. (1932), *Filozofia Oświecenia*, przeł. T. Zatorski; Foucault M. (1984), *Czym jest Oświecenie?*, w: tegoż, *Filozofia, historia, polityka*, przeł. D. Leszczyński, L. Rasiński; Israel J. (2001), *Radical Enlightenment. Philosophy and the Making of Modernity*, 1650-1750 ; Kant I. (1784), *Co to jest Oświecenie?*, przeł. A. Landman; *Oświecenie dzisiaj. Rozmowy w Castel Gandolfo* (1999); *Oświecenie, czyli tu i teraz* (2021), antologia pod redakcją Ł. Rondundy i T. Szerszenia; Pinker S. (2018), *Nowe oświecenie. Argumenty za rozumem, nauką, humanizmem i postępem*, przeł. T. Bieroń.

11. Czy zgadzasz się z myślą Elzenberga, że: „Człowiek „wykształcony" jest to człowiek zewsząd od istoty rzeczy przedzielony mgłą i chmurami cudzych pojęć […] Oryginalność nie polega na tym, żeby rzeczy widzieć poprzez mgłę taką lub inną (…), nie polega też na utrzymywaniu się w niewiedzy cudzych pojęć – ale na tym, że się okiem i ręką sięga poprzez te mgły i chmury, i uderza się bezpośrednio o firmament."?
Opiekun naukowy: prof. ucz. dr hab. Kinga Kaśkiewicz

Beylin, P. (1975), *Autentyczność i kicze*, Warszawa 1975 (cz. III); Elzenberg, H. (1994), *Kłopot z istnieniem*, Kraków; Elzenberg, H. (1999), *Pisma estetyczne*, Lublin , s. 163-179; Nietzsche, F. (1996), *Schopenhauer jako wychowawca*, w: tegoż, *Niewczesne rozważania*, Kraków; Orwell, G. (2023), *Lew i jednorożec*, Kraków, s. 23-43; Rogers, C. R. (2002), *O stawaniu się osobą*, tłum. M. Karpiński, Poznań.

12. W jakim zakresie filozofia może spełniać funkcję terapeutyczną? Odpowiadając na pytanie, odwołaj się do wybranych koncepcji myślicieli starożytnych.
Opiekun naukowy: dr hab. Krzysztof Łapiński

Epikur, *List do Menojkeusa* [w:] Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, ks. X; Cyceron, *Rozmowy tuskulańskie*, ks. III, różne wydania; Foucault, M. (2013), *Hermeneutyka podmiotu*, przeł. M. Herer,

Warszawa; Hadot, P. (2003), *Filozofia jako ćwiczenie duchowe*, przeł. P. Domański, Warszawa; Platon, *Gorgiasz*, różne wydania; Platon, *Obrona Sokratesa*, różne wydania; Seneka, *O pocieszeniu do matki Helwii*, różne wydania; Stróżyński, M. (2014), *Filozofia jako terapia w pismach Marka Aureliusza, Plotyna i Augustyna*, Poznań.

Przedstawione powyżej sugestie bibliograficzne mają charakter pomocniczych wskazań i nie stanowią katalogu źródeł, do których obowiązkowo należy odwołać się w pracy. Zachęcamy także do własnych poszukiwań filozoficznych inspiracji!

Organizatorem OF jest Polskie Towarzystwo Filozoficzne. Patronem medialnym OF jest magazyn „Filozofuj!" – ilustrowane czasopismo popularyzujące filozofię.

Terminarz 37. edycji:

17 listopada 2024: Termin składania prac etapu szkolnego
18 stycznia 2025: Termin zawodów okręgowych
6 kwietnia 2025: Termin zawodów centralnych